

Documents d'avaluació 13

Abandonament prematur de l'educació i Formació Professional de Grau Mitjà. Una investigació a les Illes Balears

Octubre 2018

Presentació

Aquest document presenta el projecte de recerca i alguns resultats provisionals de la tesi doctoral “Abandonament Educatiu Prematur i Formació Professional de Grau Mitjà” que actualment realitza el doctorand Antoni Cerdà i Navarro sota la direcció de Francesca Salvà Mut i Rubén Lluc Comas Forgas en el grup de recerca “Educació i Ciutadania” de la Universitat de les illes Balears (UIB). Aquesta tesi doctoral forma part de les activitats del projecte R+D “Itineraris d’èxit i abandonament en la formació professional de nivell 1 i 2” (REF. EDU2013-42854-R), finançat pel Ministeri d’Economia, Indústria i Competitivitat, l’Agència Estatal d’Investigació (AEI) i el Fons Europeu de Desenvolupament Regional (FEDER).

Resum

L’abandonament educatiu prematur és un dels principals problemes dels actuals sistemes educatius europeus. No obstant això, mentre que existeix una abundant literatura sobre aquesta temàtica, hi ha una manca d’investigacions empíriques focalitzades en l’abandonament que es produeix en la formació professional de grau mitjà. És precisament per aquesta raó que aquesta recerca esdevé pertinent i rellevant, especialment en el context de les Balears on les taxes d’abandonament educatiu han estat tradicionalment elevades.

Els resultats provisionals de la tesi doctoral en curs, assenyalen que alguns dels factors familiars tradicionalment relacionats amb el risc d’abandonament (com el sexe, la condició d’immigrant o el nivell d’estudis dels pares) podrien no tenir el mateix efecte a l’hora de predir l’abandonament en FPGM.

D’altra banda, els resultats també assenyalen l’existència de cinc grups diferents d’estudiants en funció de la seua vinculació amb els estudis (*student engagement*) i que presenten diferències significatives respecte a les seues característiques sociodemogràfiques i el seu risc d’abandonament. Els resultats d’aquesta recerca podrien ser de gran utilitat a l’hora d’elaborar intervencions educatives més focalitzades a fi de prevenir i reduir l’abandonament en l’FPGM.

Paraules clau

Abandonament Educatiu Prematur; Intenció d’abandonament; Formació Professional; *Student Engagement*

Introducció

Per què cal estudiar l’abandonament en la formació professional de grau mitjà?

La tesi doctoral neix a partir de l’observació de tres indicadors que són clau en el context espanyol.

En primer lloc, la distribució de la població espanyola per nivell d’estudis té una forma de “diàbolo” on el 43,5% de les persones no han assolit un nivell educatiu superior a la secundària (CINE 0-2), el 24,4% tenen titulacions considerades mitjanes (CINE 3-4) i el 32,1% titulacions superiors (CINE 5-8). Per contra, aquest mateix indicador en la Unió Europea (UE) presenta una distribució més “gaussiana”, on el percentatge més elevat correspon a les persones amb titulacions mitjanes (46,4%), mentre que les persones amb titulacions bàsiques i superiors representen el 26,9% i el 26,7% respectivament¹. Aquestes dades suggereixen que hi hauria un excedent de persones amb titulacions bàsiques i un dèficit de persones amb titulacions mitjanes, categoria que

¹ Dades d’Eurostat.

correspon a la formació professional de grau mitjà (FPGM).

En segon lloc, en relació als joves, el principal indicador utilitzat és l'Abandonament Prematur de l'Educació i la Formació (APEF). Aquest indicador de la UE assenyala el percentatge de joves entre 18 i 24 anys que no tenen estudis més enllà de la secundària inferior (CINE 0-2) i que no es troben al sistema educatiu. En el cas espanyol, l'APEF se situa en un 20%, el que representa gairebé el doble de la mitjana europea (11%)².

En aquest context, sembla justificat pensar que l'FPGM és un element estratègic clau del sistema educatiu on intervenir per tal de: a) reduir el nombre de joves que abandonen prematurament l'educació i la formació; i b) augmentar el nombre de persones amb titulacions mitjanes. De fet, aquests objectius són de tal importància que fins i tot la UE els recull en la seua "Estratègia Europea d'Educació i Formació 2020" (Comissió Europea, 2009).

No obstant això, si observem la taxa d'abandonament pròpia de l'FPGM, observem que aquesta se situa al voltant del 50%, tot depenent de la comunitat autònoma i de la metodologia de càlcul emprada³. Aquesta xifra, que d'una banda és molt alta, d'una altra banda ens ofereix un clar marge de millora on haurien de focalitzar-se esforços majors.

² Dades d'Eurostat.

³ Existeixen principalment dues formes d'aproximació a les taxes d'abandonament en FPGM: 1) Utilitzant les taxes d'accés a l'FPGM segons l'edat teòrica o idònia d'accés. Aquesta metodologia ens sembla menys fiable, ja que sabem que hi ha quantitat d'alumnat d'FPGM per damunt d'aquesta edat teòrica d'accés. 2) Utilitzant el nombre de matriculats en FPGM d'un any i el nombre de titulats l'any següent (l'FPGM té dos anys de durada). El problema d'aquesta metodologia és que no es pot assegurar que l'alumnat que no titula haja abandonat (poden haver repetit o bé els poden faltar algunes assignatures soltes, etc.).

Finalment, cal destacar que, a pesar de la importància que té aquesta temàtica, hi ha una important manca d'informació disponible sobre l'FPGM.

D'una banda, les estadístiques oficials són relativament pobres, ja que es limiten a dades de matrícula i finalització (el que deixa al marge a l'alumnat que abandona). D'altra banda, tot i que existeix abundant literatura acadèmica sobre abandonament educatiu, són molt pocs els treballs focalitzats en l'abandonament que es produeix en l'FP (Tangaard, 2013; CEDEFOP, 2016; Cerdà-Navarro et al., 2017; Pinya-Medina et al., 2017).

1. Objecte d'estudi i finalitat

L'objecte d'estudi d'aquesta tesi doctoral és l'abandonament educatiu que es produeix en l'FPGM. La finalitat o intencionalitat de realitzar un estudi sobre aquesta temàtica és doble. Des del punt de vista de la recerca educativa, aquesta tesi doctoral pretén contribuir a la generació d'evidències i coneixement científic sobre l'abandonament que es produeix en l'FPGM, una temàtica sobre la qual hi ha una manca d'informació i de recerques empíriques.

Des del punt de vista de la intervenció educativa, es pretén que la informació generada per aquesta tesi doctoral sigui d'utilitat a l'hora d'elaborar intervencions més focalitzades dirigides a prevenir i reduir l'APEF que es produeix en l'FPGM.

2. Objectius i hipòtesis.

2.1. Objectius de la recerca.

La tesi doctoral s'organitza al voltant de 4 grans objectius específics (OE):

OE1) Realitzar una **anàlisi sistemàtica de la literatura** acadèmica focalitzada en l'FP i l'abandonament que es produeix en aquest nivell educatiu.

OE2) **Analitzar els factors** que influeixen en l'abandonament que es produeix en l'FPGM i la mesura en què ho fan.

OE3) Elaborar una **tipologia de l'alumnat d'FPGM** a partir de la seua vinculació amb els estudis (*student engagement*) i el seu risc d'abandonament.

OE4) **Analitzar els processos d'abandonament i èxit en l'FPGM** des d'una perspectiva qualitativa.

2.2. Hipòtesis de partida.

La hipòtesi de partida de la tesi doctoral és que alguns dels factors tradicionalment associats a l'abandonament escolar podrien no tenir el mateix pes a l'hora de predir l'abandonament en l'FPGM. Aquesta hipòtesi es fonamenta en les diferències de composició entre l'alumnat d'una etapa educativa i altra.

D'una banda, l'alumnat d'FPGM podria ser més homogeni en alguns aspectes. Així, per exemple, sabem que l'alumnat amb millor rendiment acadèmic i major estatus socioeconòmic tendeix a cursar en menor proporció l'FPGM.

D'altra banda, l'alumnat d'FPGM podria ser més heterogeni en altres aspectes. En aquest sentit, en tractar-se d'un nivell post obligatori, es podria distingir entre alumnat amb itineraris més o menys lineals (que provenen de la secundària) i alumnat amb

itineraris no lineals amb interrupcions o ruptures (per exemple alumnat que retorna a l'educació després d'un període al mercat de treball o a l'atur, etc). De fet al curs 2015/16, el 49,73% de l'alumnat d'FPGM tenia més de 20 anys a l'estat espanyol.

Com que l'alumnat d'FPGM presenta certa heterogeneïtat, una segona hipòtesi d'aquest treball és que es podrien trobar distints perfils amb distintes característiques entre l'alumnat d'FPGM. És a dir, no tot l'alumnat és igual. De la mateixa manera, aquests perfils diferents d'estudiants d'FPGM podrien tenir diferents riscos d'abandonament i distintes motivacions per a l'abandonament. És a dir, no tots aquells que abandonen els estudis d'FPGM són iguals.

3. Marc teòric.

A pesar de la manca de recerques empíriques focalitzades en l'FP i les dificultats per establir comparacions entre els sistemes de formació professional dels distints països, es poden destacar tres grans eixos d'estudis que fonamenten teòricament aquesta recerca.

El primer eix estaria format pels estudis sobre AEP (Muñoz et al., 2009; Fernández-Enguita et al., 2010; Adame-Obrador & Salvà-Mut, 2010; IVIE, 2013; De Witte et al., 2013; Salvà-Mut et al., 2014).), i especialment pels estudis empírics focalitzats en l'FP (Jonker, 2006; Grønberg, 2013; Elffers, 2013; CEDEFOP, 2016a,b; Psifidou, 2016). En general, aquesta literatura sol organitzar els factors relacionats amb l'abandonament al voltant de distintes dimensions o agrupacions (factors de centre, acadèmics, sociodemogràfics, familiars, etc.) i sol haver-hi, generalment, cert consens respecte al seu comportament. Així, sol acceptar-se que: hi ha més abandonament als centres públics que als privats; l'alumnat amb pitjor comportament i rendiment durant les etapes precedents té major risc d'abandonament; els

homes abandonen en major proporció que les dones; els immigrants tenen major risc d'abandonament que els nadius; l'alumnat que prové de famílies amb major estatus socioeconòmic té menor probabilitat d'abandonament; etc.

Un segon eix estaria format pels estudis que proposen tipologies d'estudiants en risc d'abandonament, o que ja han abandonat els estudis, en funció de distintes combinacions de factors. Malauradament, no s'han trobat estudis que proposen tipologies d'estudiants d'FP. No obstant això, sí que es poden destacar alguns estudis interessants per als nostres objectius: Kronick & Hargis (1990), Dwyer & YRC (1996) y Dwyer & Wyn (1997); McIntyre & Melville (1999); Janosz et al. (2000); Fortin et al. (2006); Archambault et al. (2009).

Finalment, el tercer eix estaria format pels estudis sobre *student engagement* (Christenson, Reschly & Wylie, 2012). Es tracta d'un concepte multidimensional que prové de la psicologia i sobre el qual han proliferat molts estudis en els darrers anys. En general, l'*student engagement* es defineix com la vinculació de l'alumne amb la seua formació. La versió més utilitzada de l'*student engagement* contempla tres dimensions (Fredricks, Blumenfeld & Paris; 2004): a) la dimensió

emocional o afectiva; b) la dimensió comportamental; i c) la dimensió cognitiva.

No obstant això, un dels principals inconvenients del concepte és la manca de consens entre els autors respecte als indicadors que componen aquestes dimensions i la forma de mesurar-los (Reschly and Christenson, 2012).

A pesar d'aquestes limitacions, el constructe ofereix importants avantatges entre els quals en destaquen dos. En primer lloc, engloba diverses dimensions i connecta els contextos (família, escola, comunitat), l'*engagement* i els resultats de l'alumne.

En segon lloc, se centra en variables altament modificables per la intervenció educativa en volta de centrar-se en factors sociodemogràfics sobre els quals no es pot intervenir. En definitiva, es tracta d'un concepte multidimensional que aporta rellevància tant a la investigació acadèmica com a la intervenció educativa a la volta que les connecta.

4. Metodologia

4.1. Participants

Els participants a l'estudi són 1030 alumnes, menors de 25 anys, que començaren els estudis de formació professional a Mallorca, una de les regions espanyoles amb major taxa d'abandonament. La mostra està proporcionalment estratificada d'acord amb les 16 famílies professionals que s'imparteixen a Mallorca.

4.2. Procediment

Les dades es recolliren a través d'un qüestionari autocomplementat en paper als 21 centres que participaren en l'estudi. En el moment en què els estudiants emplenaren el qüestionari havien passat entre dos i tres mesos des del començament del curs escolar.

Els participants podien contestar al qüestionari tant en català com en castellà. L'estudi compta també amb l'aprovació del comitè d'ètica de la Universitat de les Illes Balears.

4.3. Qüestionari.

El qüestionari emprat, dissenyat *ad hoc* per al projecte, es basa fonamentalment en el model d'associació entre context (família, pares, escola, comunitat), *engagement* (afectiu, comportamental, cognitiu) i resultats de l'alumne de Reschly & Christenson (2012) així com en la revisió de diversos instruments per a la seua mesura i operativització. Destaquen ací les aportacions de l'*Student Engagement Instrument* (SEI), utilitzat pel projecte Check & Connect (Appleton, 2012); del kit d'avaluació d'abandonaments potencials (Trousse d'évaluation des décrocheurs potentiels-TEDP), utilitzat al Quebec (Janosz, Archambault; Lacroix Lévesquen, 2007) i d'un estudi sobre absentisme en educació secundària professional a França (Lannegrand; Cosnefroy & Lecigne, 2012).

4.4. Variables.

Variable dependent

El qüestionari recollia un ítem en què es preguntava a l'alumnat si alguna volta havien pensat a abandonar els estudis que estan cursant (sí/no). En aquest sentit, la variable no es refereix a un abandonament efectiu dels estudis, sinó a una intenció o pensament d'abandonament que s'hauria produït pocs mesos després d'haver començat els estudis d'FPGM (entre dos i tres mesos des del començament del curs, moment en què l'alumnat va emplenar el qüestionari).

Variables d'*student engagement*

Com a variables d'*student engagement* s'han utilitzat 7 factors construïts a partir de 39 ítems del qüestionari. Cadascun dels ítems

havia de respondre's d'acord amb una escala segons el grau "d'acord i/o desacord" on: 0="totalment en desacord"; 1="en desacord"; 2="d'acord"; i 3="totalment d'acord". A continuació, s'ofereix una descripció dels factors.

Dimensió afectiva o emocional (3 factors)

Factor 1. Relacions amb el professorat: recull 7 ítems ($\alpha=0,82$) relacionats amb les relacions interpersonals de l'alumnat amb el professorat (exemple: m'agrada parlar amb els professors/es del meu institut/col·legi).

Factor 2. Relacions amb els companys: recull 5 ítems ($\alpha=0,78$) relacionats amb les relacions interpersonals amb els companys de classe (exemple: tinc amics/-gues al meu institut/col·legi).

Factor 3. Suport i disponibilitat familiar: recull 8 ítems ($\alpha=0,87$) relacionats amb el suport de la família, el seu recolzament i coneixement de les activitats acadèmiques de l'alumne (exemple: els meus pares (o tutors) em pregunten habitualment com em van les coses a l'institut/col·legi).

Dimensió Comportamental (2 factors)

Factor 4. Indisciplina escolar: recull 4 ítems ($\alpha=0,57$) sobre el comportament més o menys disruptiu de l'alumne en classe (exemple: contesto al professor/a de forma poc educada).

Factor 5. Treball i esforç escolar: recull 6 ítems ($\alpha=0,80$) que fan referència a l'esforç, la dedicació i la implicació de l'alumne en les seues tasques acadèmiques, deures, etc. (exemple: dedico temps suficient fora de l'institut per a fer els deures i estudiar).

Dimensió cognitiva (2 factors)

Factor 6. Perspectives professionals: recull 7 ítems ($\alpha=0,84$) que fan referència a les perspectives professionals i laborals de

l'alumnat en relació als seus estudis d'FPGM. (exemple: Els estudis que estic realitzant em fan ser optimista en relació amb el meu futur professional).

Factor 7. Perspectives Formatives: recull 2 ítems ($\alpha=0,72$) que fan referència a la predisposició de l'alumnat a continuar la seua formació més enllà del cicle d'FPGM que cursa actualment (exemple: desitjo seguir formant-me una vegada acabi els estudis actuals).

Variables de caracterització

Per a la caracterització dels grups d'alumnes obtinguts a través de l'anàlisi clúster s'utilitzaren una sèrie de variables categòriques de distint nivell:

a) Variables sociodemogràfiques de l'alumne: sexe (home/dona); edat (15-17/18-19/20-24); condició d'immigrant (natiu/immigrant); dificultats econòmiques (cap/alguna/bastants).

b) Variables sociodemogràfiques familiars: condició d'immigrant del pare i de la mare (natiu/immigrant); nivell d'estudis de la mare i del pare (bàsics/ mitjans/ superiors); situació laboral de la mare i del pare (treballa/no treballa).

c) Antecedents acadèmics: Si han repetit curs durant la secundària (sí/no); si han estat expulsats (sí/no); si han perdut algun curs escolar sencer (sí/no).

d) Motius pels quals van escollir els estudis (important/no important): "perquè m'agraden"; "perquè no vaig poder entrar en altres"; "perquè hi ha ofertes de treball relacionades"; "per millorar les meues condicions laborals"; "perquè hi ha amics/-gues que els fan"; "perquè me'ls va recomanar l'orientador/a."; "perquè la meua família així ho volia"; "perquè no trobava feina".

5. Estat actual de la recerca.

Respecte a l'anàlisi sistemàtica de la bibliografia (OE1), es van localitzar al voltant de 70 documents (articles i tesis doctorals) focalitzats en FP. Aquests documents es van analitzar en dos nivells: a) bibliomètric; i b) contingut. Fruit d'aquest treball s'elaboraren dos documents més: a) un document centrat en l'anàlisi dels factors associats a l'abandonament en FP; i b) un document centrat en l'anàlisi de les recomanacions per a reduir l'abandonament en FP.

Pel que fa a l'anàlisi dels factors relacionats amb l'abandonament a l'FPGM (OE2), s'han emprat distintes tècniques d'acord amb la naturalesa de les variables. L'anàlisi de les variables categòriques (sociodemogràfiques, etc.) i la intenció d'abandonament, es va realitzar mitjançant una anàlisi bivariàble a través de taules de contingència. En aquesta anàlisi es varen calcular els estadístics khi quadrat, V de Cramer i els residus tipificats.

L'anàlisi de les variables mètriques (factors relacionats amb l'*engagement*) i la intenció d'abandonament es va realitzar a través de comparacions de mitjanes (t-test). En aquesta anàlisi es va calcular també la mesura de l'efecte (D de Cohen) per tal de determinar quins factors tenien més pes.

En aquest punt de la recerca, queda pendent realitzar una regressió logística que inclogui en un mateix model estadístic ambdós tipus de variables (categòriques i mètriques).

Respecte a l'elaboració d'una tipologia de l'alumnat d'FPGM (OE3), es va realitzar una anàlisi clúster per obtenir grups heterogenis en funció dels distints factors d'*engagement*. Després, es va realitzar una anàlisi descriptiva de les característiques sociodemogràfiques dels grups obtinguts amb taules de contingència. A més, es van calcular les khi quadrat i els residus tipificats.

Respecte a l'anàlisi dels processos d'abandonament i èxit des d'una perspectiva qualitativa (OE4), no s'ha pogut realitzar encara cap tasca. Queda pendent doncs, realitzar entrevistes en profunditat semiestructurades als diferents perfils d'estudiants elaborats en anteriors fases de la recerca.

6. Resultats provisionals.

Respecte a l'anàlisi dels factors, els resultats provisionals suggereixen que alguns dels factors tradicionalment associats a l'abandonament com el sexe, la condició d'immigrant o el nivell d'estudis dels pares, no són significatius a l'hora de predir la intenció d'abandonament en FPGM.

Aquests resultats podrien explicar-se, en part, pel biaix de selecció que es produiria al final de la secundària obligatòria i que condicionaria la composició de l'alumnat d'FPGM. Així, sabem que l'alumnat amb millor rendiment en secundària i que prové de famílies amb millor estatus socioeconòmic tendeixen a cursar en menor proporció l'FPGM.

D'altra banda, també podrien explicar-se pel fet que la variable dependent es refereix a una intenció d'abandonament. En aquest sentit, convindria esperar a tenir els resultats d'abandonament definitius de la recerca per tal d'observar si aquestes relacions romanen o canvien.

Els resultats també assenyalen que tots els factors relacionats amb l'*student engagement* analitzats presenten diferències estadísticament significatives entre l'alumnat que havia pensat abandonar els estudis d'FPGM i l'alumnat que no ho havia pensat.

No obstant això, no tots els factors analitzats tenen el mateix pes. Així, el factor que més discriminaria aquests dos grups d'alumnes és el que fa referència a les "perspectives professionals", és a dir, la creença de l'alumne que els estudis que actualment realitza li seran útils per al seu futur professional. Aquests resultats són coherents amb la població estudiada, ja que a l'alumnat d'FPGM se li suposa una major orientació professional.

Respecte a l'elaboració d'una tipologia de l'alumnat matriculat en FPGM, els resultats suggereixen l'existència de 5 grups diferents d'estudiants segons el nivell d'*student engagement*. A més, aquests grups presenten diferents característiques sociodemogràfiques i diferent risc d'abandonament.

El primer grup es caracteritzaria per bones puntuacions en tots els factors. El segon grup es caracteritzaria per unes perspectives professionals altes. El tercer grup es caracteritzaria per una baixa disponibilitat i suport familiar. El quart grup es caracteritzaria per puntuacions altes en indisciplina escolar. El cinquè grup es caracteritzaria per puntuacions dolentes en tots els factors.

Aquests resultats podrien ser de gran utilitat a l'hora d'elaborar intervencions educatives més focalitzades a fi de prevenir i reduir l'abandonament que es produeix en l'FPGM.

Referències:

- Appleton, J.J. (2012). Systems Consultation: Developing the Assessment-to- Intervention Link with the Student Engagement Instrument. En Christenson, S.L.; Reschly, A. & Wylie, C. (ed). *Handbook of Research on Student Engagement*. Springer. P. 725-742.
- Archambault, I., Janosz, M., Morizot, J., & Pagani, L. (2009). Adolescent behavioral, affective, and cognitive engagement in school: Relationship to dropout. *Journal of school health*, 79(9), 408-415.
- Cedefop (2016). *Leaving education early: putting vocational education and training centre stage*. Volume I: *investigating causes and extent*. Luxembourg: Publications Office. Cedefop research paper; No 58.
- Cedefop (2016). *Leaving education early: putting vocational education and training centre stage*. Volume II: *evaluating policy impact*. Luxembourg: Publications Office. Cedefop research paper; No 58.
- Cerdà-Navarro, A.; Sureda-Negre, J. & Comas-Forgas, R. (2017) Recommendations for confronting vocational education dropout: a literature review. *Empirical Research in Vocational Education and Training* 9:17.
- Christenson, S. L., Reschly, A. L., & Wylie, C. (eds) (2012). *Handbook of Research on Student Engagement*. Springer, Boston, MA.
- Comisión Europea (2009). Conclusiones del Consejo de 12 de mayo de 2009 sobre un marco estratégico para la cooperación europea en el ámbito de la educación y la formación («ET 2020»). Diario Oficial UE 28.5.2009.
- Dwyer, P., & Dwyer, P. J. (1996). *Opting out: Early school leavers and the degeneration of youth policy*. National Clearinghouse for Youth Studies.
- Dwyer, P., Harwood, A., Poynter, G., & Tyler, D. (1997). *Participant Pathways and Outcomes in Vocational Education and Training: 1992-1995. Report of Findings of an ANTA-Funded Project. Research Report 14*. Youth Research Centre, Faculty of Education, University of Melbourne, Parkville 3052, Victoria, Australia.
- Elffers, L. (2013). Staying on track: Behavioral engagement of at-risk and non-at-risk students in post-secondary vocational education. *European Journal of Psychology of Education*, 28(2), 545-562.
- Fernández Enguita, M.; Mena Martínez, L. & Riviere Gómez, J. (2010). *Fracaso y abandono escolar en España*. Fundación La Caixa.
- Fiegen, A.M. (2010). Systematic review of research methods: the case of business instruction. *Reference Services Review*, 38(3), pp. 385-39.
- Fortin, L.; Marcotte, D.; Potvin, P.; Royer, E.; Joly, J. (2006). Typology of students at risk of dropping out of school: description by personal, family, and school factors. *European Journal of Psychology of Education*, Vol. 21, No 4, pp. 363-383.
- Fredricks, J. A., Blumenfeld, P. C., & Paris, A. H. (2004). School engagement: Potential of the concept, state of the evidence. *Review of educational research*, 74(1), 59-109.
- Grønberg, L. (2013). Scaring the students away? Institutional selection through assessment practices in the Danish vocational and educational training system. *Journal of Vocational Education & Training*, 65(4), 507-524.
- IVIE (2013). *El abandono educativo temprano: análisis del caso español*. Madrid: INEE.
- Janosz, M. et al. (2000). Predicting different types of school dropouts: a typological approach on two longitudinal samples. *Journal of Educational Psychology*, No 92, pp. 171-190.
- Janosz, M.; Archambault, I.; Lacroix, M. & Lévesque, J. (2007). *Trouse d'évaluation des décrocheurs potentiels (TEDP): Manuel d'utilisation*. Montréal: Groupe de recherche sur les environnements scolaires. Université de Montréal.

Jonker, E. F. (2006). School hurts: Refrains of hurt and hopelessness in stories about dropping out at a vocational school for care work. *Journal of education and work*, 19(2), 121-140.

Kronick, R.F.; Hargis, C.H. (1990). *Who drops out and why – and the recommended action*. Springfield, IL: Charles L. Thomas.

Lannegrand, L.; Cosnefroy, O & Lecigne, A. (2012). Prediction of various degrees of vocational secondary school absenteeism: Importance of the organization of the educational system. *School Psychology International*, 33:94, 293-307.

McIntyre, J., Freeland, J., Melville, B., & Schwenke, C. (1999). *Early School Leavers at Risk*. National Centre for Vocational Education Research, 252 Kensington Road, Leabrook, South Australia 5068, Australia.

Muñoz, R., Antón, J., Braña, F., & Fernández, E. (2009). Abandono escolar y mercado de trabajo en España. *Informes y Estudios Empleo*; No 40.

Obrador, M. T. A., & Mut, F. S. (2010). Abandono escolar prematuro y transición a la vida activa en una economía turística: el caso de Baleares. *Revista de educación nº 351. La transición a la vida activa*, 351, 2008185.

Pinya-Medina, C.; Pomar-Fiol, M.B. & Salvà-Mut, F. (2017). Prevenir el abandono educativo en la educación secundaria profesional: aportaciones del alumnado y del profesorado. *Revista de Currículum y formación del profesorado*, 21:4, 95-117.

Reeve, J. y Tseng, C. (2011). Personal agency as a fourth aspect of students' engagement during learning activities. *Contemporary Educational Psychology*, 36, 257-267.

Reschly A.L., Christenson S.L. (2012). Jingle, Jangle, and Conceptual Haziness: Evolution and Future Directions of the Engagement Construct. In: Christenson S., Reschly A., Wylie C. (eds) *Handbook of Research on Student Engagement*. Springer, Boston, MA.

Salvà-Mut, F., Oliver-Trobat, M.F. & Comas-Forgas, R. (2014). Abandono escolar y

desvinculación de la escuela: perspectiva del alumnado. *magis, Revista Internacional de Investigación en Educación*, 6 (13), 129-142.

Tanggaard, L. (2013) An exploration of students' own explanations about dropout in vocational education in a Danish context. *Journal of Vocational Education & Training*; 65(3), 422-439.

Edita:

Conselleria d'Educació i Universitat de les Illes Balears. Direcció General de Planificació, Ordenació i Centres. Institut d'Avaluació i Qualitat del Sistema Educatiu (IAQSE).

Col·lecció: Documents d'Avaluació

ISSN: 2531-1581

Autors:

Antoni Cerdà i Navarro (Universitat de les Illes Balears)

La tesi doctoral forma part de les activitats del projecte I+D "Itineraris d'èxit i abandonament en la formació professional de nivell 1 i 2" (REF. EDU2013-42854-R), finançat pel Ministeri d'Economia, Indústria i Competitivitat, l'Agència Estatal d'Investigació (AEI) i el Fons Europeu de Desenvolupament Regional (FEDER).

